

Határok között. Újabb kötet Kristóf György írásaiból

*Kristóf György: Magyar irodalom a Királyhágón innen és túl.
Válogatta, sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Gaal György.
Kriterion Könyvkiadó, Kvár 2015. 506. old.*

Gaal György 2013-ban rendezte sajtó alá Kristóf György 27 tanulmányát. A három fejezetre tagolt válogatás a klasszikus magyar irodalom, az erdélyi, illetve a romániai magyar szellemi élet kérdéseit tárta az olvasók elé. Válogatásról lévén szó, nem kerültek bele Kristóf Bethlen Gábor-tanulmányai, pedagógiai írásai, publicisztikája, recenziói és mestereiről készült portréi. Viszont a kötetet kísérő jegyzetekben Gaal György előrebocsátotta, hogy folytatása is lesz e kiadványnak, és mindössze két év alatt sikerült ígéretének eleget tennie. 2015 őszén meg is jelent az újabb Kristóf György kötet, amely irodalomtörténeti és esztétikai tanulmányokat, illetve megemlékezéseket tartalmaz.

Gondosan szerkesztett kiadvány áll az érdeklődők rendelkezésére, amely segít tájékozódni a Kristóf-életműben: részletesen feltárt életrajzi adatokat olvashatunk a bevezetőben, melyek Kristóf tanári pályáját körvonalazzák. A tanárember hétköznapi kötelező és kedvtelésből végzett írói tevékenységének dokumentumai a válogatott szövegek. Mi sem bizonyítja ezt jobban annál, hogy egy kötetbe kerültek az egyetemi előadásként elhangoztatott fejtegetések azokkal az alkalmi jellegű írásokkal, amelyek a tanári karrier időbeli alakulásának is dokumentumai. A kötet alapján úgy tűnik, Kristóf György az a pedagógus volt, aki szakmai érdeklődése mellett odafigyelt példaképeire, a lokális történetekre és helyi értéket képviselő, a magyar kultúrát számottevően meghatározó értelmiségiekre.

Gaal György ismét fejezetekre tagolta az itt publikált Kristóf-szövegeket. Esztétikai és műtörténeti fejtegetések, a magyar irodalom klasszikusainak megidézése, kortársak és példaképek, Erdély

irodalma, kollégium és egyetem azok a szempontok, amelyek szerint a válogatást elvégezte és rendezte. Ezzel a gesztusával egybefüggő történetekké szervezte a Kristóf György idejében már önállóan megjelent szövegeket.

A medialitás módszertanának perspektívájából különösen érdekes lehet e kötet. A válogatott szövegek eredeti megjelenési helyéről csak a jegyzetekből értesülünk, és kötetben olvasva őket eltűnik az a sokszínűség, amely Kristóf György szövegeinek, esetenként újraközlésüknek kontextusa. Csak néhány példát emelünk ki: az esztétikai tanulmányok nemcsak előadásként váltak ismertté a huszadik század elején, hanem publikálásra kerültek specifikus lapokban (Esztétikai Szemle, Irodalomtörténeti Közlemények, Erdélyi Múzeum) vagy egyéb sajtótermékekben, mint pl. Ellenzék, Napkelet, de különnyomatként is. Ez a változatosság és kontextuális többlet nem nyerhető vissza, bár kötetként szervezve a szövegek egymással kialakított párbeszéde is jelentős. Egymásutániségükben az esztétikai tanulmányok leleplezik Kristóf György elfogultságát Fadrusz alkotásaival, a Mátyás- és a Wesselényi-szoborral szemben, hiszen több tanulmányban mérceként szolgálnak az esztétikai kifejezésmód tekintetében. Ugyanakkor laza kapcsolatot tételezhetünk a kötet szövegei között. Egy fejezetbe kerülnek a klasszikusokként felsorakoztatott Petőfi Sándor, Arany János, Jókai Mór, Gyulai Pál, Arany László és Meltzl Hugó, annak ellenére, hogy a közelítés perspektívája különböző. A fejezet Petőfi-központú, így kerül be a Meltzl Hugót a Petőfi-iskola megteremtőjeként ismertető tanulmány. Kristóf ideválogatott szövegeiben Arany Jánost fürdőzőként, Jókait és Gyulait a magyar–román irodalmi kapcsolatok felől láttatja.

De ugyanebben a fejezetben olvashatunk a két Bolyairól is.

A kortársak és példaképek fejezetben Kristóf egykori tanárai, mentorai (Széchy Károly, Thaly Kálmán) emlékét idézik a beválogatott szövegek. Ugyanitt alkalmi írásokat is találunk. A számos nekrológ (Teleki Samu, Riedl Frigyes, Balogh Endre, Buday Árpád, Bitay Árpád, Bodrogi János) mellett üdvözlő sorokat is olvashatunk például Szilády Áron 60 éves akadémiai, Ferenczi Zoltán és Gyalui Farkas Erdélyi Irodalmi Társaság-beli tiszteleti tagsága, Schneller István 90. születésnapja alkalmából. Az elismerés iratja Kristóffal a Kelemen Lajost, a Makkai Sándort köszöntő sorokat vagy az Ady-ház megnyitása apropóján született gondolatokat.

Külön fejezetbe szervezte Gaal György az Erdély irodalma cím alá sorolható tanulmányokat, bár e szövegek második tömbje akár a 2013-as Kristóf-válogatás része is lehetett volna, főként a *Tíz év az erdélyi magyarság irodalmi életéből* címet viselő, nagy ívű áttekintés. Mindenképp annak a regionális irodalomnak az előtörténetét olvashatjuk ebben a fejezetben, amely ilyenként értelmezhető folyamatos történetként. A régióhoz kötve, földrajzilag behatárolva rendezhetőek egyetlen sorba Bethlen Gábor levelei, Apafi Mihály könyörgéses könyve, Kriza János, Szentiváni Mihály, Dózsa Dániel, E. Kovács Gyula, Bölöny József, a Trianon utáni tíz év irodalma, az Erdélyi Irodalmi Társaság és Reményik Sándor. Irodalomtörténeti perspektívából mindenképpen elgondolkodtató az a tény, hogy Kristóf a 19. század második felének itt felsorakoztatott költőit „elfelejtett”-ként tünteti fel, és költőként vonultatja fel őket, kiknek szakmai pályája nem csupán az irodalomhoz köthető vagy nem feltétlenül költői foglalatosságuk miatt ismert. Ennélfogva erőteljes kanonizációs gesztusról van szó, amelyre e kötet mindenképp rásegít. Kristóf több tanulmányban foglalkozik a magyarság irodalmával Trianon előtt és után – ez pedig olyan határhelyzetet eredményez, melyre a kötet címe földrajzi szempontból ugyan, de egyértelmű utalást tesz: Király-hágón innen és túl. Akkor teljesedik ki

Kristóf tanári pályája is, miután Király-hágón innen és Trianon után sajátos helyzetben ismeri fel magát a magyar közösség.

Kristóf György az egykori Ferenc József Tudományegyetem utódintézményének, az ún. román egyetemnek lesz oktatója akkor, amikor az egyetem korábbi tanári gárdája elhagyja az intézményt és sok esetben az országot is, Magyarországra települve. Az egyetem 1919 utáni átvétele és a magyar tanszék megszervezését övező huzavona és hezitálás előzte meg Kristóf egyetemi tanári karrierjét, amelyet Gaal György ismertet a bevezető tanulmányban. Ezt kiegészítendő hivatkozhatunk a Román Állami Levéltár Kolozs megyei fiókjánál őrzött kari gyűlési jegyzőkönyvekre, melyek 1919-től dokumentálják a magyar tanszékek sorsát is: a két tanszékből egyet tartott meg a román egyetem, miközben a szemináriumi termeket és könyvtárat a román tanszék rendelkezésére bocsátja. Különösen fontos ebből a szempontból Kristóf Györgynek az a tanulmánya, amely a Kollégium és egyetem fejezetben olvasható, és amely a kolozsvári egyetem Magyar Irodalomtörténeti Intézete könyvtárának történetét foglalja össze a kezdetektől az 1940-es évek elejéig. Ezt a részt előzik meg azok az alkalmi beszédek, melyeket Kristóf a szászvárosi Református Kún-kollégium új épületének felavatásakor vagy a nagyenyedi Bethlen-kollégium jubileumán mondott el.

Gaal György válogatása tehát egyetlen kötetbe gyűjti össze Kristóf György már publikált értekezéseit, tanulmányait és alkalmi írásait. A szövegek filológiai szempontból nem jelentenek újdonságot, viszont egymás mellé szervezve és rendszerre egy értelmiségi szakmai érdeklődéséről adnak számot. Sorozatként sem elhanyagolandó a Kristóf-tanulmányok újraközlése, hiszen közvetve hozzájárulnak a szerző kanonizációjának megerősítéséhez, melynek szorgos munkása Gaal György. A sajtó alá rendező Gaal 1981-es doktori értekezése óta elkötelezett kutatója a Kristóf-életműnek, a kommunista rendszer kultúrpolitikája gátolta meg e szövegek közlésének egykorú megjelenését. Így harminc év távlatából, bár

nem a Romániai Magyar Írók sorozat részeként, de a Kriterion Könyvkiadó gondozásában láthatnak napvilágot ezek a tanulmányok.

Jelen kötet értékét az is növeli, hogy Gaal György bevezető tanulmányát egy adattárral is kiegészíti, amely Kristóf György egyetemi előadásainak jegyzékét és a magyar szakot végzett hallgatók névtárát tartalmazza. Az értelmiség-, hely- és intézménytörténet kutatói számára hasznos lehet

e kiadvány, de azok számára is, akik a két világháború közötti időszakot egy egyetemi tanár perspektívájából, tehát alulnézetből kívánják megismerni. Szakmabeliként pedig kihívás (újra)olvasni a Király-hágón inneni irodalmi, esztétikai és alkalmi szövegek sorát, melyek valamelyest az erdélyi/romániai irodalom kanonizációjának történetét idézik.

Berki Tímea

Contents

Béla Pomogáts: My Transylvania	1
Adél Csata: The History of an Anthology that Refers to the Cultural and Literary Romanian-Hungarian Relations.....	12
Erika Kommer: Letters from Readers in the Newspapers Neue Banater Zeitung and Szabad Szó from Timișoara.....	26
Zsuzsa Demeter: Sandra May in the Snowfall. The Poetry of Annamária Kinde	42
László Holler: Identifying the Location of the Real Estate „Situated Next to a Horse Pasture” in the 1055 Tihany Charter. An Important „Newly Discovered” Source Regarding 11 th Century Place-Names	51

Workshop

András Kányádi: From London to Sibiu. Casanova, the Place-Hunter	97
Nikolett Farkas: Referential System in <i>Önéletírás</i> by Kata Bethlen	104

Review

Anna Farmati: Laus et Polemia.....	118
Ágnes Baricz: Martyrs Memory	120
Anna Farmati: La Zrinyiade au Le Périe de Sziget.....	125
Anna Farmati: About the Critical Edition of Péter Pázmány’s Prayer-Book.....	126
Erika Nagy: Intersection of Space and Culture in Hungarian Language.....	129
Annamária Biró: Literary Research and Its Contexts	133
Zselyke András: Impression and Post-Impression – Stages of Attila Szabó T.’s Profession and Life-Work	135
Tímea Berki: Inter Borders. György Kristóf’s Writings in a New Volume	143

Cuprins

Pomogáts Béla: Transilvania mea.....	1
Csata Adél: <i>In pară de foc arde inima mea</i> . (Ed. Dacia, Cluj, 1972)	
Geneza unei antologii referitoare la relațiile culturale și literare româno-maghiare.....	12
Kommer Erika: Scrisori ale cititorilor în ziarele Neue Banater Zeitung și Szabad Szó din Timișoara.....	26
Demeter Zsuzsa: Sandra May în ninsoare. Opera poetică a lui Kinde Anamária.....	42
Holler László: Sursa unei toponime din secolul al 11-lea, descoperită „recent”, referitoare la „moșia de lângă pășunea cailor” menționată în diploma de la Tihany.....	51

Atelier

Kányádi András: De la Londra la Sibiu. Casanova în căutarea unei slujbe.....	97
Farkas Nikolett: Sistemul de referințe în Autobiografia lui Bethlen Kata.....	104

Recenzii

Farmati Anna: Laus et polemia.....	118
Baricz Ágnes: Memoria martirilor.....	120
Farmati Anna: Epopeea lui Zrinyi Miklós în franceză.....	125
Farmati Anna: Ediția critică a <i>Cărții de rugăciuni</i> de Pázmány Péter.....	126
Nagy Erika: Interferențe ale spațiului, timpului și culturii.....	129
Biró Annamária: Cercetarea în istoria literară și contextele ei.....	133
András Zselyke: Efect și efect ulterior – etapele carierei și activității lui Szabó T. Attila.....	135
Berki Tímea: Printre limite. Un nou volum din scrierile lui Kristóf György, îngrijit de Gaal György.....	143

Tartalom

Pomogáts Béla: Az én Erdélyem.....	1
Csata Adél: <i>Égő lángban forog szívem</i> (Kolozsvár, 1972).	
Egy antológia keletkezése a román–magyar irodalmi és kulturális kapcsolatok tükrében.....	12
Kommer Erika: Olvasói levelek a temesvári Neue Banater Zeitungban és Szabad Szóban.....	26
Demeter Zsuzsa: Szandra May a hóhullásban. Kinde Annamária költészete.....	42
Holler László: Az 1055. évi tihanyi oklevélben szereplő „lólegelő melletti” birtok lokalizálása. Egy jelentős „új” helytörténeti forrás a 11. századból	51

Műhely

Kányádi András. Londontól Nagyszebenig. Az álláskereső Casanova.....	97
Farkas Nikolett: Utalásrendszer Bethlen Kata <i>Önéletírásában</i>	104

Szemle

Farmati Anna: Laus et polemia	118
Baricz Ágnes: Mártírok emlékezete.....	120
Farmati Anna: <i>A Szigeti veszedelem</i> franciául	125
Farmati Anna: Egy Pázmány-mű kritikai kiadásáról	126
Nagy Erika: Tér, idő és kultúra metszéspontjai a magyar nyelvben.....	129
Biró Annamária: Irodalomkutatások és kontextusaik	133
András Zselyke: Hatás és utóhatás – Szabó T. Attila pályájának, munkásságának stációi	135
Berki Tímea: Határok között. Újabb kötet Kristóf György írásaiból	143

